

рішення, поєднувати високий професійний рівень з моральністю і культурою, бути здібним до ділового спілкування, а це, безумовно, буде сприяти підвищенню ефективності та результативності функціонування усієї системи МВС України.

Проблема відсутності професійних стандартів (кваліфікаційних характеристик посад працівників Національної поліції) є ключовою при визначенні компетентностей, результатів навчання та компонентів освітніх програм для різних освітніх рівнів.

Останнім часом у системі вищої та професійно-технічної освіти України вже відбувається перехід на стандарти, що ґрунтуються на компетентнісному підході до результатів навчання. Це необхідно враховувати при підготовці сучасного працівника поліції. За компетентнісного підходу компоненти освітніх програм пов'язуються як з компетентностями, так і з результатами навчання. Мета професійної освіти полягає не тільки у тому, щоб навчити людину щось робити, отримати професійну кваліфікацію, але й у тому, щоб сформувати загальні компетентності, які дозволять з легкістю долати різні життєві перешкоди, працювати у групі тощо.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що для удосконалення системи підготовки кадрів для Національної поліції потрібно: забезпечити розробку професійних стандартів (кваліфікаційних характеристик посад працівників Національної поліції); освітніх стандартів для різних рівнів, спеціальностей та професій; визначити первинні посади, які поліцейський може обіймати після здобуття певної кваліфікації.

Список бібліографічних посилань

1. Про освіту : закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 26.03.2018).
2. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 26.03.2018).
3. Довідник типових професійно-кваліфікаційних характеристик основних посад працівників Міністерства внутрішніх справ / МВС України ; розроб.: С. Мельник, Ю. Юров, В. Гонтар, П. Підюков та ін. Київ : Видавничо-полігр. центр при МВС України, 2006. 287 с.
4. Концепція реформування освіти в Міністерстві внутрішніх справ України : затверджена наказом МВС України від 25.11.2016 № 1252 // Ліга: закон. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS675.html (дата звернення: 26.03.2018).
5. Професійні стандарти і кваліфікації у країнах з високорозвинутою економікою : монографія / Л. П. Пуховська та ін. Київ, 2014. 176 с.

Надійшла до редколегії 10.04.2018

УДК 342.95(477)

М. В. ПУТІЙ,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПОСАДИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ТА ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Встановлено особливості статусу посади поліцейського Національної поліції України порівняно з посадами працівників та державних службовців відповідного центрального органу виконавчої влади.

Ключові слова: *поліцейський, посада поліцейського, посади Національної поліції України, працівники поліції, державна служба особливого характеру.*

У контексті реалізації Україною курсу на європейську інтеграцію з метою набуття членства в Європейському Союзі питання удосконалення діяльності поліції є особливо актуальним, що зумовлює значний інтерес науковців у цій сфері. Закономірним постає

питання у чому саме полягає особливий статус посади поліцейського Національної поліції України порівняно з іншими посадами державної служби в Україні, посадами міліції тощо.

Щодо зміни назви, неможливо заперечувати, що як правило, зміна самої назви будь-якого органу без зміни змісту його діяльності не принесе жодної користі. Однак, у контексті всебічного реформування правоохоронної системи навіть назва має суттєве значення. Як відомо, термін «міліція», успадкований з радянського минулого, спочатку означав «народне ополчення», нерегулярні збройні формування – саме у такому значенні термін «*militia*» використовується сьогодні, наприклад, в англійській мові. І стара, радянська міліція спочатку так і формувалась – як напіврегулярні загони з підтримання порядку, а власна назва згодом закріпилась. Натомість термін «поліція» завдячує своїм походженням давньогрецькому слову поліс, містам-державам Давньої Греції і пов'язується насамперед не з репресивними або військовими діями, а навпаки, із наданням населенню певних послуг правоохоронного характеру та захистом прав і свобод будь-якої особи від неправомірних посягань [2, с. 8]. Отже, зміна назви є першим кроком до переосмислення сутності служби в поліції України та призначення такої державної служби особливого характеру.

Спеціальним нормативно-правовим актом, яким врегульовано правові засади організації та діяльності Національної поліції України, статус посад поліцейських, а також порядок проходження служби в Національній поліції України є Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII [3], який було прийнято на зміну Закону України «Про міліцію» від 20.12.1990 № 565-XII [1]. Одним з першим нововведень у цьому законі було виділення посад поліцейських. Вже в преамбулі закону констатуємо введення поняття «поліцейський». Згідно ч. 1 ст. 7 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII [3] поліцейським є громадянин України, який склав Присягу поліцейського, проходить службу на відповідних посадах у поліції і якому присвоєно спеціальне звання поліції. У статтях 47, 48 та інших положеннях Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII [3] використано поняття «посади поліцейських», однак відповідного визначення не надано.

Аналіз ст. 22 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII [3] дозволяє стверджувати, що окрім поліцейських службу в Національній поліції проходять державні службовці, і тут же працюють працівники поліції. Таким чином, маємо три розбіжні статуси осіб, які обіймають посади в Національній поліції України, що обумовлено, зрозуміло, розбіжностями статусів відповідних посад. Якщо порівняти з попереднім законом, то в ньому було встановлено, що особовий склад міліції складається з працівників, що проходять державну службу в підрозділах міліції, яким відповідно до чинного законодавства присвоєно спеціальні звання міліції (ч. 1 ст. 16 Закону України «Про міліцію» від 20.12.1990 № 565-XII [1]). Як бачимо, чіткої різниці статусів міліціонера та працівника проведено не було. Навпаки, міліціонер визначався працівником, що, на наш погляд, є плутаниною спеціальних статусів осіб, які проходили службу і працювали в міліції. На сьогодні чіткість у розмежуванні статусів осіб, які обіймають посади в Національній поліції України у вигляді виділення статусів посад поліцейського, державного службовця та працівника як найточніше ілюструє відмінності та особливості служби та праці в Національній поліції України.

Всі три зазначені види посад Національної поліції України мають розбіжності відповідних статусів, починаючи з призначення на такі посади, закінчуючи звільненням з них. Обіймання посад певною особою пов'язується з набуттям нею спеціальних статусів: поліцейського, державного службовця і працівника. Тільки два перші пов'язані з проходженням служби в Національній поліції України. В той час, коли працівники, перебуваючи в трудових правовідносинах з Національною поліцією України, працюють, а не несуть службу. Щодо специфіки служби, то особливості її характеру передбачає посада поліцейського.

Ознаки і відмінності посад поліцейських, а також інші різновиди посад, які виділено в Національній поліції України, можливо встановити шляхом комплексного аналізу, розділів VI та VII Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII [3].

По-перше, ці особливості передбачені для прийняття на службу в Національну поліцію України. А саме, умови, підстави та порядок вступу на службу є особливими і охоплюють а) відбір у порядку конкурсу на службу в поліції та/або на зайняття вакантної посади, що включає встановлення серед кандидатів на посади наявності/відсутності/відповідності у кожного з претендентів певного законодавчо визначеного переліку навичок, здібностей, рівня освіти, володіння українською мовою, досягнення ними певного віку, проводиться оцінка їх фізичного і психологічного здоров'я, спеціальні перевірки; 2) складання Присяги поліцейського; 3) призначення на посаду поліцейських наказами посадових осіб; 4) присвоєння спеціального звання поліції; 5) отримання службового посвідчення та спеціального жетону, зразки та порядок видання яких затверджує Міністр внутрішніх справ України; 6) взяття на себе зобов'язань дотримуватися обмежень, визначених законом.

Для проходження такого складного відбору в Україні передбачено можливість навчання у навчальних закладах із специфічними умовами навчання. Для вступу у такі заклади передбачено спеціальну процедуру, що включає особливий порядок добору, направлення та зарахування на навчання, специфіка якого у викладанні спеціальних дисциплін для підготовки поліцейських (вогнева підготовка, рукопашний бій, тактико-спеціальна підготовка тощо).

По-друге, проходження служби в Національній поліції України має особливості. Всі поліцейські мають єдиний однострій, норми належності якого та правила носіння окремо затверджуються Міністром внутрішніх справ України. В минулому було використане поняття «формений одяг», зразки якого затверджувались Кабінетом міністрів України. Цілковитою новелою для правил і норм однострою є спеціальний жетон поліцейського. Зокрема, на однострої розміщується нагрудний знак із чітким зазначенням спеціального жетона поліцейського. Такий нагрудний знак з жетоном є відмінністю поліцейських, шляхом їх ідентифікації, а тому такі знаки заборонено знімати, приховувати, як і перешкоджати будь-кому прочитати інформацію, що на ньому встановлена, або фіксуванню її за допомогою технічних засобів.

Якщо поліцейський несе службу в цивільному одязі, він такий знак повинен мати при собі, крім випадків, коли наявність нагрудного знака перешкоджає проведенню негласної слідчої (розшукової) дії (ч. 3 ст. 20 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII [3]).

По-третє, аналіз ст. 18 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII [3] вказує, що до числа обов'язків поліцейських, якими не наділено інших державних службовців, відносяться 1) надання невідкладної (домедичної та медичної) допомоги особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я; 2) інформування безпосереднього керівника про обставини, що унеможливають його подальшу службу в поліції або перебування на займаній посаді з причин конфліктів інтересів задля запобігання корупції; 3) безперервна готовність до вжиття заходів з метою рятування людей, надання допомоги особам, які її потребують; 4) зобов'язання при виконанні службових обов'язків називати своє прізвище, посаду, спеціальне звання та пред'являти на вимогу осіб службового посвідчення.

Щодо повноважень поліцейських, то серед них також наявні такі, що не характерні для державних службовців і характеризують особливості служби в Національній поліції України. Наприклад, здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності; розшук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом; у випадках, визначених законом, здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, прийняття рішень про застосування адміністративних стягнень та забезпечення їх виконання; доставляння затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення; вжиття заходів для забезпечення

публічної безпеки і порядку; регулювання дорожнього руху та здійснення контролю за дотриманням Правил дорожнього руху; супроводження транспортних засобів; видання дозволів на рух окремих категорій транспортних засобів, дозвільних документів у сфері безпеки дорожнього руху; забезпечення безпеки взятих під захист осіб; здійснення оперативно-розшукової діяльності тощо (на підставі аналізу ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII [3]). При цьому для виконання повноважень поліція може застосовувати поліцейський захід, передбачений Кодексом України про адміністративні правопорушення [4] та Кримінальним процесуальним кодексом України [5], або ж Законом України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII [3] як дію або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень (перевірка документів особи, зупинення транспортного засобу, проникнення до житла чи іншого володіння особи, фізичний вплив (сила), застосування спеціальних засобів, застосування вогнепальної зброї та ін.)

Згідно ч. 2 ст. 19 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII [3] підстави та порядок притягнення поліцейських до дисциплінарної відповідальності, а також застосування до поліцейських заохочень визначаються Дисциплінарним статутом Національної поліції України, що затверджується законом

Особливості передбачені для просування по службі, присвоєння первинних та чергових спеціальних звань поліції. Для зайняття окремих посад в Національній поліції України визначені особливі вимоги. Наприклад, згідно ч. 7 ст. 15 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII [3] керівником, заступником керівника територіального органу поліції може бути призначена особа, яка: 1) відповідає загальним умовам вступу на службу в поліцію; 2) має вищу повну юридичну освіту; 3) має стаж роботи в галузі права не менш як п'ять років; 4) має досвід роботи на керівних посадах не менше одного року.

Окремо зауважимо, що під час служби у Національній поліції України професійне навчання поліцейських включає службову підготовку як комплекс заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь та навичок з урахуванням оперативної обстановки, специфіки та профілю його оперативно-службової діяльності (ч. 1 ст. 72 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII [3]).

Щодо звільнення, то підстави та порядок для припинення служби також відрізняються від визначених законодавством про працю, про державну службу. До підстав звільнення віднесені досягнення встановленого граничного віку перебування на службі в поліції; скорочення штатів або проведенням організаційних заходів; з службова невідповідність; реалізація дисциплінарного стягнення у вигляді звільнення зі служби, накладеного відповідно до Дисциплінарного статуту Національної поліції України; безпосереднє підпорядкування близькій особі; набрання законної сили рішенням суду щодо притягнення до відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, або кримінального правопорушення; набуття громадянства або підданства іншої держави та інші підстави. При цьому слід звернути увагу, що для служби у поліції передбачено граничний вік перебування на службі. Поліцейські, які мають спеціальні звання молодшого складу поліції, перебувають на службі до досягнення ними 55-річного віку. Особи, які мають спеціальні звання середнього і вищого складу поліції, залежно від присвоєних їм спеціальних звань перебувають на службі до досягнення ними такого віку: 1) до підполковників поліції включно – 55 років; 2) полковники, генерали поліції – 60 років (ст. 76, 77 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII [3]).

Таким чином, у Національній поліції України чітко розмежовано посади поліцейських, державних службовців та працівників, що означає розбіжності статусів відповідних посад. Особливості статусу посади поліцейського встановлюються спеціальним законодавством і передбачають відмінності вступу на службу (спеціальний відбір кандидатів, особливий порядок і підстави прийняття на службу, присвоєння спеціальних звань, однострій, відмінні знаки для ідентифікації, прийняття присяги, взяття зобов'язання дотримання обмежень

і заборон), проходження служби (додаткові у порівнянні з іншими державними службовцями повноваження та обов'язки, особливий порядок підвищення по службі, вимоги до зайняття окремих посад, спеціальні підстави і порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності, граничний вік перебування на службі, службові розслідування, службова підготовка під час проходження служби) та звільнення (це спеціальні порядок і підстави для звільнення за служби). Ці особливості разом зі специфікою завдань, форм, методів діяльності поліцейських дають підстави стверджувати, що державна служба в Національній поліції України на посадах поліцейських відрізняється особливим характером і вимагає окремого регулювання, про що повинно бути зауважено в законодавстві про державну службу з розкриттям змісту означених категорій (державна служба особливого характеру, посада державної служби особливого характеру) та визначенням підстав її правового регулювання.

Список бібліографічних посилань

1. Про міліцію : закон України від 20.12.1990 № 565-ХІІ / Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991 № 4. Ст. 20.
2. Закон України «Про Національну поліцію» : наук.-практ. комент. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка. Харків, 2016. 408 с.
3. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Офіційний вісник України*. 2015. № 63. Ст. 2075.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення : закон України від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10. Ст. 88.

Надійшла до редколегії 23.03.2018

УДК 351.74

О. І. УЛЬЯНОВ,

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри тактико-спеціальної та вогневої підготовки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ ТА ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Дослідження присвячено нормативно-правовому регулюванню відносин у сфері застосування поліцейських заходів примусу та вогнепальної зброї працівниками Національної поліції України.

Ключові слова: *поліцейські заходи примусу, вогнепальна зброя, Національна поліція, права і свободи громадян, міжнародне законодавство.*

У ст. 3 Конституції України зазначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, у зв'язку з чим держава повинна забезпечити реалізацію прав і свобод громадян.

Одним із центральних органів виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, є Національна поліція України, яка відповідно до ст. 2. Закону України «Про Національну поліцію» серед поліцейських послуг надає і такі як: забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності.